

УДК 330.322

Могилевська О.Ю.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, підприємництва, менеджменту
Київського міжнародного університету

Слободяник А.М.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри біржової діяльності і торгівлі
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ХОЛДИНГУ

ECONOMIC ESSENCE OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF INDUSTRIAL HOLDING

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито основні теоретичні положення змісту інвестицій, охарактеризовано різні підходи до розуміння поняття економічної сутності інвестиційної привабливості підприємств. Виокремлено інвестиційну привабливість підприємств промислового комплексу як узагальнену характеристику з точки зору перспективності, ефективності та мінімізації ризику вкладення інвестицій у його розвиток за рахунок власних коштів та коштів інших інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, підприємство, промисловий холдинг.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыты основные теоретические положения содержания инвестиций, охарактеризованы различные подходы к пониманию понятия экономической сущности инвестиционной привлекательности предприятий. Выделена инвестиционная привлекательность предприятий промышленного комплекса как обобщенная характеристика с точки зрения перспективности, эффективности и минимизации риска вложения инвестиций в его развитие за счет собственных средств и средств других инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность, предприятие, промышленный холдинг.

ANNOTATION

In the article the basic theoretical provisions of maintenance of investments are exposed, the different approaches to understanding the concept of economic essence of investment attractiveness of enterprises are characterized. The investment attractiveness of enterprises of industrial complex as generalized description is distinguished from the point of view of perspective, efficiency and risk minimization of investments in its development due to the own funds and other investors.

Keywords: investments, investment activity, investment attractiveness, enterprise, industrial holding.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання, приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури тощо. Розвиток фінансових інститутів та інтеграція України у світове економічне співтовариство істотно підвищують увагу до інвестиційної привабливості підприємств. Інвестиційна привабливість є однією з

ключових характеристик, яка обумовлює залучення підприємством інвестицій. Рівень інвестиційної привабливості підприємства визначається на підставі значень показників, які з різних боків характеризують перспективи його розвитку, фінансово-господарську діяльність, систему маркетингу, систему менеджменту тощо. У системі суспільного відтворення інвестиціям належить найважливіша роль у справі відновлення та збільшення виробничих ресурсів, що забезпечують певні темпи економічного зростання. Якщо уявити суспільне відтворення як систему виробництва, розподілу, обміну та споживання, то інвестиції перш за все стосуються першої ланки, тобто виробництва, і, можна сказати, складають матеріальну основу його розвитку.

Максимальна потреба в інвестиціях виникає під час коливань в економічному розвитку, що виражаються в порушенні звичних закономірностей відтворювального процесу. У період виникнення розривів у процесі суспільного відтворення в галузях економіки, пов'язаних зі зміною соціально-економічної формації, порушуються системи, що забезпечують підтримку темпів і пропорцій розширеного відтворення, які зазвичай притаманні конкретній країні. Тому питання про те, наскільки оптимально вертикально-інтегровані промислові формування використовують власні можливості і конкурентні переваги, набуває актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання визначення і дослідження інвестиційної привабливості підприємств розглядаються в роботах таких вчених-економістів, як, зокрема, І. Бланк, І. Клименко, Ю. Кравченко, В. Ляшенко, Л. Михальська, О. Мозговий, М. Стирський, С. Супрун, О. Шерстюк, С. Юхимчук, А. Яковлев, Ю. Брігхем, Л. Гапенська, Ф. Лі Ченг, Дж.І. Фіннерті, Ф. Фабоцці. Практичні аспекти цієї проблеми розглядаються в роботах В. Едельмана, О. Басса, С. Суверова, М. Крейніної, Т. Лепейко, В. Піддубного, В. Савчука, У. Шарпа та інших науковців.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Питання сутності поняття інвестиційної привабливості підприємств розглядалось широким колом вітчизняних та зарубіжних учених, однак досі не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття інвестиційної привабливості підприємства.

Мета статті полягає у вивченні та узагальненні теоретичних положень інвестиційної привабливості підприємств промислового комплексу в сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інвестиції» походить від латинського слова “invest”, що означає «вкладати». У більш широкому трактуванні він означає вкладення капіталу з метою його подальшого зростання. Приріст капіталу, отриманий в результаті інвестування, повинен бути достатнім, щоб відшкодувати інвестору відмову від споживання наявних коштів в поточному періоді, винагородити його за ризик і компенсувати втрати від інфляції в майбутньому періоді.

Інвестиції виражають усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які спрямовуються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті якої формується прибуток (дохід) або досягається інший корисний ефект.

Як економічна категорія інвестиції характеризують:

- вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою приросту спочатку авансованої вартості;

- грошові відносини, що виникають між учасниками інвестиційної діяльності в процесі реалізації інвестиційних проектів (забудовниками, підрядниками, банками, державою тощо).

Інвестиції в активи підприємства відображають на лівій стороні бухгалтерського балансу, а джерела їх фінансування – на правій (в пасиві балансу). Вони спрямовуються в капітальні, нематеріальні, оборотні та фінансові активи. Останні виступають у формі довгострокових і короткострокових фінансових вкладень.

Інвестиції в основний капітал (основні засоби) здійснюються у формі капітальних вкладень; вони включають в себе витрати на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств, придбання обладнання, інструменту та інвентарю, проектної продукції та інші витрати капітального характеру. Економічна наука і практика підтверджують, що капітальні вкладення не є синонімом інвестицій, а дані терміни не є тотожними. Інвестиції є більш широким поняттям, ніж капітальні вкладення. У західній літературі головну увагу приділяють розгляду фондового ринку, оскільки в країнах з розвинутою ринковою економікою (США, Канада, Великобританія, Японія) інвестування здійснюють за допомогою цінних паперів.

Так, У. Шарп визначає інвестиції так: «Реальні інвестиції зазвичай включають інвес-

тиції в який-небудь тип матеріально відчутних активів, таких як земля, обладнання, заводи. Фінансові інвестиції являють собою контракти, записані на папері, такі як звичайні акції та облигації. У примітивних економіках основна частина інвестицій відноситься до реальних, тоді як в сучасній економіці більша частина інвестицій представлена фінансовими інвестиціями. Високий розвиток інститутів фінансового інвестування значною мірою сприяє зростанню реальних інвестицій. Як правило, ці дві форми є взаємодоповнюючими, а не конкуруючими» [2].

Капітальні вкладення нерозривно пов'язані з реалізацією реальних інвестиційних проектів.

Інвестиційний проект – обґрунтування економічної доцільності, обсягів і термінів проведення капітальних вкладень, включаючи необхідну документацію, що розробляється відповідно до прийнятих стандартів (норм і правил), а також опис практичних дій по реалізації інвестицій (бізнес-план). Пріоритетний інвестиційний проект – проект, загальний обсяг капітальних вкладень якого відповідає вимогам законодавства.

Термін окупності інвестиційного проекту – часовий лаг від дня початку фінансування реального проекту до дня, коли різниця між отриманою сумою чистого прибутку разом з амортизаційними відрахуваннями та обсягом капітальних вкладень набуває позитивного значення.

Основа інвестування складають вкладення коштів в реальний сектор економіки, тобто в основний та оборотний капітал підприємств різних форм власності. Ринок інвестицій є сферою, де відбувається купівля-продаж інвестиційних товарів за рівноважними цінами. Інвестиціями, які виступають у формі інвестиційних товарів, є:

- рухоме і нерухоме майно;
- грошові кошти, цільові банківські вклади, цінні папери та інші фінансові активи;
- майнові права, що впливають з авторського права, ліцензії, патенти, ноу-хау, програмні продукти для ЕОМ тощо;
- права користування землею та іншими природними ресурсами.

Суб'єктами інвестиційної діяльності, здійснюваної у вигляді капітальних вкладень, є інвестори, замовники, підрядники, користувачі об'єктів капітальних вкладень та інші особи.

Інвестори здійснюють капітальні вкладення з використанням власних і залучених коштів. Інвесторами можуть бути юридичні та фізичні особи, які утворені на основі договору про спільну діяльність і не мають статусу юридичної особи, об'єднання юридичних осіб, державні органи, органи місцевого самоврядування, а також іноземні юридичні особи та громадяни.

Інвестори мають рівні права на:

- здійснення інвестиційної діяльності у формі капітальних вкладень;

- самостійне визначення обсягів і напрямів капіталовкладень, а також укладення договорів з іншими суб'єктами інвестиційної діяльності;
- володіння, користування і розпорядження об'єктами, зведеними або придбаними за рахунок капіталовкладень;
- передачу за договором або державним контрактом своїх прав на проведення капітальних вкладень і на їх результати юридичним і фізичним особам, державним органам та органам місцевого самоврядування;
- об'єднання власних та залучених коштів із засобами інших інвесторів для спільного здійснення капітальних вкладень на основі укладених між ними договорів;
- проведення контролю за цільовим використанням коштів, що спрямовуються на капітальні вкладення;
- здійснення інших прав, передбачених договором або державним контрактом відповідно до Цивільного кодексу.

Замовники – уповноважені на те інвесторами юридичні та фізичні особи, які реалізують інвестиційні проекти. При цьому вони не втручаються в підприємницьку діяльність суб'єктів інвестиційної сфери, якщо інше не передбачене договором між ними. У ролі замовників можуть виступати і самі інвестори. Замовників, які не є інвесторами, наділяють правами володіння, користування і розпорядження капітальними вкладеннями на період і в межах повноважень, встановлених договорами або державними контрактами.

Підрядники – юридичні та фізичні особи, які виконують роботи за договором підяду або державним контрактом, що укладається із замовником. Підрядники зобов'язані мати ліцензію на проведення відповідних видів будівельно-монтажних робіт. Ліцензування будівельної діяльності здійснюють з метою захисту прав та інтересів споживачів будівельної продукції.

Користувачі об'єктів капітальних вкладень – юридичні та фізичні особи (зокрема, іноземні), а також державні органи, органи місцевого самоврядування, іноземні держави, міжнародні організації, для яких створюються зазначені об'єкти.

Інвестори можуть виступати в ролі користувачів об'єктів капітальних вкладень. Суб'єкт інвестиційної діяльності має право суміщати функції двох і більше суб'єктів, якщо інше не встановлене договором або державним контрактом, що укладається між ними. Суб'єкти інвестиційної діяльності зобов'язані дотримуватися вимог, що висуваються державними органами та їх посадовими особами, а також використовувати кошти на капітальні вкладення за цільовим призначенням.

Основними етапами інвестування є такі:

1) перетворення ресурсів на капітальні витрати, тобто процес трансформації інвестицій в конкретні об'єкти інвестиційної діяльності (власне інвестування);

2) перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості, що характеризує кінцеве споживання інвестицій та отримання нової споживчої вартості (будівель, споруд тощо);

3) приріст капітальної вартості у формі прибутку, тобто реалізується кінцева мета інвестування.

Таким чином, початок і кінець ланцюжка замикається, утворюючи новий взаємозв'язок «прибуток – ресурси – кінцевий результат (ефект)», тобто процес накопичення повторюється.

Джерелом приросту капіталу і метою інвестування є одержуваний від реалізації проектів прибуток (дохід). На практиці масу прибутку (Π) зіставляють з інвестиційними витратами (IB), а також визначають їх ефективність:

$$EI = \Pi / IB * 100, \quad (1)$$

де EI – ефективність інвестицій, %.

Процес порівняння інвестиційних витрат і фінансового результату (прибутку) відбувається безперервно, а саме до інвестування (під час розроблення бізнес-плану інвестиційного проекту), протягом його (в процесі будівництва об'єкта) і після інвестування (під час експлуатації нового об'єкта).

Процес вкладення капіталу та отримання прибутку може відбуватися в різній часовій послідовності. За послідовного протікання цих процесів прибуток реалізується відразу після здачі готового об'єкта в експлуатацію та його виходу на проектну потужність, як правило, в межах до одного року (наприклад, установка нової технологічної лінії на діючому підприємстві).

За паралельного їх протікання отримання прибутку можливе і до повного завершення реалізації проекту підприємства, наприклад під час введення в дію першої черги цеху або пускового комплексу.

За інтервального протікання процесів вкладення капіталу та отримання прибутку між періодами завершення реалізації інвестиційного проекту та отримання прибутку проходить тривалий час (кілька років). Тривалість тимчасового лага залежить від форм інвестування та особливостей конкретних об'єктів, а також від фінансових можливостей інвесторів (співвідношення між власними і позиковими джерелами).

Слід сказати про характерні неточності, допущені окремими авторами під час визначення терміна «інвестиції». По-перше, до них часто відносять «споживчі інвестиції» громадян (покупка побутової техніки, автомобілів, нерухомості тощо). Такі інвестиції не приводять до зростання капіталу та отримання прибутку. По-друге, зустрічається отождошення термінів «інвестиції» та «капітальні вкладення». Капітальні вкладення – форма інвестиційної діяльності підприємств, пов'язана з авансуванням грошових коштів в основний капітал. Інвестиції можуть здійснюватися також в нематеріальні і фінансові активи. По-третє, у багатьох визна-

ченнях зазначають, що інвестиції є вкладенням коштів. На практиці так буває не в усіх випадках. Інвестування можна здійснювати і в інших формах. Наприклад, у формі внесків до статутного капіталу підприємств рухомого та нерухомого майна, цінних паперів, нематеріальних активів. По-четверте, в багатьох визначеннях підкреслюють, що інвестиції – це довгострокове вкладення коштів. Безумовно, капітальні вкладення, пов'язані з новим будівництвом, розширенням і реконструкцією виробничих об'єктів, як правило, мають довгостроковий характер. Однак часто вони бувають і короткостроковими (наприклад, придбання машин та обладнання, що не потребує монтажу та не входить до кошторису будівництва).

Темпи зростання інвестицій залежать від низки факторів. Перш за все обсяг інвестицій залежить від розподілу одержуваного доходу на споживання і накопичення (заощадження). В умовах низьких середньодушових доходів населення основна їх частка (70–80%) витрачається на споживання. Зростання доходів громадян викликає підвищення частки, що спрямовується на заощадження, які є джерелом інвестиційних ресурсів. Отже, зростання частки заощаджень в загальному доході викликає збільшення обсягу інвестицій, і навпаки. Однак ця умова дотримується за забезпечення довіри громадян до держави, яка повинна гарантувати їхню інвестиційну активність. На обсяг інвестицій впливає очікувана норма прибутковості, оскільки прибуток є основним спонукальним мотивом для них. Чим вище очікувана норма прибутку, тим більше обсяг інвестицій, і навпаки.

Істотний вплив на обсяг інвестицій робить ставка позичкового відсотка, оскільки в процесі інвестування можна використовувати не тільки власні, але й позикові кошти. Якщо норма очікуваного чистого прибутку виявляється вищою за середню ставку позичкового відсотка, то такі вкладення вигідні для інвестора. Тому зростання середньої процентної ставки викликає зниження обсягу інвестицій в економіку країни. В цьому разі держава проводить реструктуризаційну політику з метою зниження грошової маси, що знаходиться в обігу, за рахунок обмеження кредитної емісії грошей. За зниження середньої процентної ставки за кредит держава стимулює інвестиційну активність за допомогою зростання пропозиції інвестиційних товарів і збільшення попиту на них.

Висновки. Аналіз найважливіших проблем, що виникають в економіці країни, дає змогу зробити висновок про те, що їх велика частина концентрується в інвестиційній сфері, а продовження спаду ділової активності в цій сфері тільки посилює негативні тенденції. Тому посилення інвестиційної активності в реальному секторі економіки має принципове значення для відновлення виробничого потенціалу промисловості та інших базових галузей національної економіки.

На обсяг інвестицій також впливає передбачуваний темп інфляції. Чим вище цей показник, тим більше буде знецінюватися майбутній прибуток інвестора, тим менше буде стимулів до збільшення обсягу інвестицій (особливо в процесі довгострокового інвестування). Тому під час розроблення бізнес-планів інвестиційних проектів вказані чинники повинні враховуватися для оцінки їх привабливості з метою включення в інвестиційний портфель підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Fisher I. The Theory of Interest. URL: http://files.libertyfund.org/files/1416/Fisher_0219.pdf.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. URL: <http://www.socioline.ru/files/5/316/keyns.pdf>.
3. Макконелл К.Р. Экономист. Принципы, проблемы и политика. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/M/МАККОННЕЛЛ_К._Р._BRYU_S._L/_Makkonnell_K.R.,_Bryu_S.L.html.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Бланк И. Инвестиционный менеджмент. Киев: МП «ИТЕМ» ЛТД; «Юнайтед Лондон Лимитед», 1995. 448 с.
6. Інвестиційна привабливість підприємства. URL: <http://www.in.gov.ua>.
7. Донцов С.С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг. Финансовый менеджмент. 2010. № 3. С. 46–51.
8. Буряк А. Інвестиційно-інноваційне прискорення розвитку аграрних підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 204 с.
9. Козаченко Г., Антіпов О., Ляшенко О., Дібніс Г. Управління інвестиціями на підприємстві: монографія. Київ: Лібра, 2007. 368 с.
10. Покропивний С., Грещак М., Колот В., Наливайко А. та ін. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С. Покропивного. Київ: КНЕУ, 2001. 528 с.
11. Макарий Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств. Економіст. 2010. № 10. С. 52–60.